

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА IX КЛАС
(ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)**

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по география и икономика в IX клас е насочено към придобиване на ключови компетентности чрез овладяване на знания, умения и отношения, свързани с политическата и социално-икономическата организация на обществото, регионите в света и страните в тях.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА В КРАЯ НА КЛАСА

Области на компетентности	Знания, умения, отношения
<p>География на обществото</p>	<p>Обяснява промените в съвременната политическа карта, причините за тях и основните форми на политическа организация на обществото. Анализира населението на света по основни демографски показатели; коментира проблеми на демографското и социалното развитие. Класифицира селищата по различни признаци; обяснява същността, формите и коментира последиците от урбанизацията. Обяснява влиянието на факторите за развитие на световното стопанство и териториалното му разположение; знае основните белези и механизми на пазарната икономика и показатели за икономическо развитие. Характеризира по алгоритъм структурата и териториалната организация на стопанството; коментира проблемите и съвременните тенденции в развитието им.</p>
<p>География на континентите и страните</p>	<p>Описва регионалната подялба на света: назовава признака за подялба и определя географското положение на съответните региони. Демонстрира знания за политическите промени в континентите; познава дейността на международни и регионални организации и оценява значението им. Характеризира по алгоритъм специфични особености на регионите в света. Коментира уникалното в природния, демографския и стопанския облик на страни, типични представителки на региони в света.</p>

Географска информация	Идентифицира и локализира географски и икономически обекти по карта. Интерпретира географска и икономическа информация от различни източници. Генерира и представя географска и икономическа информация в различни форми.
-----------------------	---

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p>1. Тема <u>География на обществото</u></p> <p>1.1. Политическа организация на обществото. Политическа карта на света</p>	<p>Сравнява основни политически системи (демократична и авторитарно-тоталитарна).</p> <p>Обяснява основни характеристики на държавата и органите на властта.</p> <p>Обяснява с примери основните етапи и съвременната динамика при формиране на политическата карта на света, Европа и Балканите.</p> <p>Групира страните по различни признаци (географско положение, форма на управление и степен на икономическо развитие, културни особености).</p>	<p>президент;</p> <p>президентска република, парламентарна република, парламентарна монархия;</p> <p>високоразвити страни,</p> <p>развиващи се страни;</p> <p>природногеографско положение,</p> <p>политикогеографско положение,</p> <p>икономогеографско положение;</p> <p>вътрешноконтинентална държава</p>
<p>1.2. Брой, разпределение и движение на населението в света</p>	<p>Анализира промените в броя и разпределението на населението.</p> <p>Характеризира движението на населението (естествено и механично движение).</p> <p>Обяснява съвременни демографски проблеми.</p> <p>Сравнява демографската ситуация (демографска криза и демографски взрив) и демографската политика в страни с различно обществено развитие.</p> <p>Коментира политики за решаване на демографския проблем.</p>	

1.3. Структура на населението в света	<p>Характеризира избрани видове структури на населението (полова, възрастова, религиозна, езикова и структура на заетостта).</p> <p>Разкрива връзката между структурата и движението на населението.</p> <p>Коментира социални аспекти на демографската структура.</p> <p>Анализира информация за населението в света от различни източници.</p>	полого-възрастова пирамида
1.4. Селища и урбанизация	<p>Обяснява факторите за възникване и развитие на селищата.</p> <p>Познава класификацията на селищата по различни признаци.</p> <p>Класифицира градовете според функциите.</p> <p>Обяснява същността и особеностите на урбанизацията.</p> <p>Характеризира формите на урбанизация.</p> <p>Коментира последиците от урбанизацията.</p>	свръхурбанизация, субурбанизация, агломерация, мегалополис
1.5. Световно стопанство	<p>Познава същността и съвременната структура на световното стопанство.</p> <p>Обяснява влиянието на природногеографски, социално-икономически, научно-технически, демографски и екологични фактори за развитие на световното стопанство.</p> <p>Сравнява пазарното и командно-административното стопанство по характерни признаци.</p> <p>Познава основните пазарни принципи и механизми.</p> <p>Разграничава стойности и натурални показатели за икономическо развитие.</p> <p>Дефинира брутен продукт и държавен бюджет.</p>	сектори и отрасли; брутен вътрешен продукт, брутен национален продукт
1.6. Първичен сектор. Земеделие - обща характеристика	<p>Познава същността и структурата на първичния сектор.</p> <p>Характеризира добивните отрасли.</p> <p>Посочва същността, значението, особеностите и факторите за развитие на земеделието.</p> <p>Разграничава типовете земеделие.</p>	агротехнически мероприятия; екстензивно и интензивно земеделие, продоволствен проблем

<p>1.7. Растениевъдство и животновъдство</p>	<p>Характеризира растениевъдството (зърнени култури: пшеница, царевица, ориз, технически култури: влакнодайни, маслодайни, захародайни, тонизиращи култури, цитрусови култури; овощарство, зеленчукопроизводство, лозарство) по правило. Характеризира животновъдството (говедовъдство, свиневъдство, овцевъдство, птицевъдство, бубарство) по правило. Интерпретира информация за земеделието от различни източници. Изработва картосхема на териториалната структура на земеделието. Коментира продоволствения проблем.</p>	
<p>1.8. Вторичен сектор</p>	<p>Разпознава отраслите на вторичния сектор по характерните им особености. Обяснява влиянието на факторите за развитие на отраслите от вторичния сектор. Групира отраслите от вторичния сектор. Коментира проблемите и съвременните тенденции в развитието на отраслите от вторичния сектор.</p>	
<p>1.9. Енергетика</p>	<p>Характеризира енергетиката по правило. Обяснява промените в потреблението на енергийни източници. Интерпретира информация за енергетиката от различни източници. Дискутира тенденции в развитието на енергетиката.</p>	<p>електроенергиен баланс, енергийна ефективност, алтернативни енергийни източници</p>
<p>1.10. Металургия, машиностроене и химическа промишленост</p>	<p>Характеризира отраслите металургия (черна и цветна металургия), машиностроене и химическа промишленост (производство на органични и неорганични продукти) по правило. Обяснява връзката между металургията и машиностроенето и значението им за социално-икономическото развитие на страните. Обяснява промените в развитието на машиностроенето.</p>	<p>специализация, коопериране и комбинирание на производството, високотехнологични производства, транснационални корпорации (ТНК)</p>

	Оценява значението на химическата промишленост за решаването на глобални проблеми.	
1.11. Лека и хранително-вкусова промишленост	Разпознава отраслите на леката промишленост по характерните им особености. Характеризира текстилната и хранително-вкусовата промишленост по правило. Оценява социалната значимост на леката и хранително-вкусовата промишленост. Решава географски казуси, свързани с местоустановяване на промишлено производство.	
1.12. Третичен сектор. Транспорт	Характеризира третичния сектор. Доказва социалната значимост на отраслите от третичния сектор. Характеризира отрасъл транспорт по правило. Решава географски казуси, свързани с транспорта.	транспортна система; транспортна инфраструктура, тонкилометри, пътникокилометри, бруто-регистър тон
1.13. Външноикономически връзки. Търговия и туризъм	Познава същността и основните форми на външноикономическите връзки. Характеризира външната търговия и международния туризъм. Интерпретира информация за външноикономическите връзки от различни източници. Представя особеностите на главни туристически райони в света и туристически маршрути в тях, включително с помощта на ИКТ. Коментира социални и екологични аспекти на глобализацията.	глобализация; туристически ресурси; търговски баланс, внос и износ, видове туризъм
1.14. Световни и регионални организации	Обяснява целите, дейността и структурата на ООН (ФАО, ЮНЕСКО, СТО). Познава целите, дейността и структурата на ЕС и НАТО. Познава формите и динамиката на икономическата интеграция в ЕС (зона за свободна търговия, митнически съюз, вътрешен пазар, основни принципи: свобода на движение на стоки и услуги, работна сила,	Европейски парламент, Европейска комисия, Съвет на Европейския съюз, Европейски съд, Шенгенска зона

	<p>капитали, икономически и паричен съюз). Обосновава ролята на международното сътрудничество за решаване на глобални и регионални проблеми. Използва/представя информация за международни организации от/в различни носители, включително в дигитална форма. Проучва и интерпретира документи, свързани с ЕС.</p>	
<p>2. Тема <u>География на континентите и страните</u> 2.1. Регионална география. Европейски регион</p>	<p>Назовава регионите в света по географски признак (Европа, Азия, Северна и Южна Америка, Африка, Австралия и Океания). Характеризира Европейския регион по правило: географско положение, природна среда, население, стопанство, специфични проблеми. Представя специфични особености на Европейския регион в картосхема, включително с помощта на ИКТ. Характеризира избрани страни (Германия, Франция, Русия) по правило: географско положение, природна среда, население, стопанство, географски региони и градове. Представя географските характеристики на страни от Европейския регион по избор, включително с помощта на ИКТ. Оценява значението на регионални организации.</p>	
<p>2.2. Региони - Азия, Северна и Южна Америка, Африка и Австралия и Океания</p>	<p>Характеризира регионите по правило: географско положение, природна среда, население, стопанство, специфични проблеми. Представя специфични особености на регионите в картосхема, включително с помощта на ИКТ. Характеризира избрани страни в регионите: Азия (Япония, Китай, Индия), Северна и Южна Америка (САЩ, Бразилия), Африка (Република Южна Африка), Австралия и Океания (Австралийски съюз) по правило. Представя географските характеристики на страни в регионите по избор, включително с помощта на ИКТ. Оценява значението на регионални организации.</p>	Съвет на Европа

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ

За нови знания	61%
За упражнения (дейности)	17%
За преговор	8%
За обобщение	4%
За контролни работи	10%

Допълнителни уточнения за конкретния учебен предмет география и икономика

Задължително условие за постигане на целите на обучението по география и икономика в IX клас е целенасоченото въвличане на ученика в дейности за разбиране на интегративните процеси в съвременното общество и в световното стопанство, както и за изграждане на самочувствието му като активен и разумен участник в тях от позицията на отговорен, критичен и толерантен гражданин на Европа и света.

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Текущи оценки (от устни и писмени изпитвания, от дейности)	40%
Оценки от контролни работи	40%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по групи и др.)	20%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Дейности
Компетентности в областта на българския език	Дефиниране, описване, обясняване, сравняване, разграничаване, съотнасяне, групиране, характеризиране, анализиране, коментирание на географски и икономически обекти, процеси и явления; обобщаване, оценяване значението на обекти, процеси, явления, изразяване на мнение по географски въпроси, дискутиране на географски проблеми и предлагане начини за решаването им; съставяне на текст по зададени параметри (обхват, обем, стил, др.), вкл. есе, научно съобщение, реферат; генериране и интерпретиране на географска и икономическа информация от различни източници, вкл. работа с документи.
Математически компетентности и основни компетентности в природните науки и технологиите	Познаване на основни понятия, закономерности, процеси и явления; идентифициране и локализиране на географски и икономически обекти по карта, четене на географска карта и анализиране на различни видове графики, диаграми и други графични изображения; сравняване, разграничаване, съотнасяне, групиране, класифициране, характеризиране, анализиране, коментирание на географски и икономически обекти, процеси и явления; формулиране на рационални доказателства за изразяване на тези; оценяване значението на обекти, процеси, явления; изразяване на мнение по географски въпроси; графично моделиране на демографски и икономически обекти, явления и процеси; нанасяне на географски и други обекти в картосхема; изработване на схеми, таблици, карти; генериране и интерпретиране на географска и икономическа информация от различни източници, вкл. работа със статистически материали.
Дигитална компетентност	Използване на електронно базирани информационни източници за търсене, събиране, интерпретиране, представяне и обмен на конкретна географска и икономическа информация; използване на ИКТ за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна задача.
Умения за учене	Упражняване на самоконтрол при индивидуално и/или екипно изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел оптимизиране на собствения стил на учене и изграждане на обективна самооценка; работа с всички елементи на учебника; съставяне на план-конспект; генериране и интерпретиране на географска и икономическа информация от различни източници, вкл. работа със статистически материали и документи.
Социални и граждански компетентности	Изразяване на мнение, коментирание на географски въпроси; разумно действие в различни житейски ситуации; участие в интерактивни дейности, решаване на казуси и аргументиране на решенията, коментирание и работа в екип; наблюдаване и коментирание на учебни/научно-популярни/документални филми.
Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт	Прогнозиране на резултати от въздействия на човека върху природата; осъзнаване необходимостта от опазване на околната среда.

Ключови компетентности	Междупредметни връзки
Компетентности в областта на българския език	<p>Български език и литература: Използване на знания и развиване на умения за работа с различни видове текст, както и умения за устно и писмено изразяване (по зададена тема, изразяване на мнение, защитаване на позиция. Използване на библиографска справка.</p> <p>Използване на знания за работа с терминологичен речник и развиване на умения за използване на понятия за обогатяване на езиковата култура. Задълбочаване на знанията за езикови семейства и езикови групи.</p>
Общуване на чужди езици	<p>Чужди езици: Използване на знания и развиване на чуждоезикова култура в процеса на проучване на допълнителна географска информация. Разширяване и задълбочаване на межкултурните компетентности.</p>
Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и технологиите	<p>Математика: Използване на математически методи при създаване и работа с пространствени ориентири и модели. Използване и развиване на умения за създаване и интерпретация на графични модели. Развитие и обогатяване на логическото и пространственото мислене.</p> <p>Биология и здравно образование: Използване и задълбочаване на знанията за екологични фактори. Обогатяване на екологичната култура в процес на осъзнаване на връзките природа – общество – стопанска дейност.</p> <p>Химия и опазване на околната среда: Разширяване на химико-технологичните знания за използване на природни ресурси в стопанството. Обогатяване на екологичната култура в процеса на осъзнаване на връзките природа – общество – стопанска дейност. Разширяване на химико-технологичните знания за използване на природни ресурси в стопанството (металургия, химическа промишленост).</p> <p>Физика и астрономия: Обогатяване на знанията за приложните аспекти на физичните явления и процеси.</p>
Дигитална компетентност	<p>Информационни технологии: Използване на ИКТ умения за търсене и организиране на информация и развиване на критично отношение към електронно базирани информационни източници. Използване и разширяване на умения за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна задача. Развиване на дигитална култура.</p>
Умения за учене	<p>БЕЛ и чужди езици: Използване и развиване на умения за съставяне и използване на план-конспект. Развиване на уменията за използване дидактическите елементи на учебника, помагала и други учебни материали.</p> <p>Информационни технологии: Развиване на дигитална грамотност. Развиване на асоциативна, емоционална, визуална и двигателна памет. Осъзнаване на слабите страни и оптимално използване на силните страни на собствения стил на учене.</p>
Социални и граждански компетентности	<p>Философия: Използване и затвърждаване на понятията за население, етнос, нация, тоталитаризъм и демокрация, пазарно стопанство. Използване и разширяване на знанията за политическите системи в съвременния свят. Използване и задълбочаване на знания за исторически, политически, религиозни предпоставки за развитието на съвременното стопанство, политическа карта, явления и процеси в обществото, задълбочаване на разбирането за хронологизъм и холистичност в развитието на системата природа – общество – стопанство. Развиване на критическо мислене и рационална аргументация. Развиване на умения за работа в екип. Развиване на умения за аргументирано вземане на решения, за решаване на проблеми. Развиване на нагласа за етническа и културна толерантност и диалог.</p>

	<p><u>История и цивилизации:</u> Използване и задълбочаване на знанията за понятия, свързани с организацията на обществото - държавна територия, държавна граница, органи на властта: законодателна, изпълнителна, съдебна; форма на държавно управление: република, монархия, абсолютна монархия, теократична монархия; миграции. Развиване умения за ориентиране по картата и пространствено локализиране.</p> <p><u>Български език и литература:</u> Развиване умение за изслушване, сравняване и оценяване на различни гледни точки при участие в диалог и в дискусия, проявяване на толерантност при оспорване на мнение, различно от собственото.</p> <p><u>Български език и литература, информационни технологии, технологии и предприемачество:</u> Развиване на умения за работа в екип.</p> <p><u>Информационни технологии:</u> Познаване и спазване на правилата за безопасна работа с компютър; формиране на уважение към правото на интелектуална собственост.</p>
<p>Инициативност и предприемчивост</p>	<p><u>Технологии и предприемачество:</u> Формиране и задълбочаване на знанията за основни икономически понятия - пазарно стопанство, пазарен механизъм, борси, държавен бюджет, агротехнически мероприятия, минерални торове, биотехнологии в ХВП, основни принципи на икономическа интеграция: свобода на движение на стоки и услуги, работна сила, капитали.</p> <p>Развиване на умение за решаване и рационално аргументиране на казуси, свързани с развитието и локализацията на стопанска дейност.</p> <p><u>Биология и здравно образование:</u> Подкрепяне на дейности, насочени към опазване на околната среда.</p>
<p>Културна осъзнатост и творчество</p>	<p><u>Български език и литература, чужди езици:</u> Изразяване на впечатления и чувства за географски обекти, настроения, мисли, позиции по проблеми. Формиране на единични понятия за културни и исторически забележителности в различни региони.</p> <p><u>Изобразително изкуство:</u> Естетическо оформяне на графични изображения, мултимедийни продукти. Развитие на обща култура и естетически усет.</p>
<p>Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт</p>	<p><u>Биология и здравно образование:</u> Осъзнаване на необходимостта от опазване на околната среда.</p>